

CORNELIS DUMOULIN
**ALS DE TIJD
GEKOMEN IS**

ROMAN

palm|slag

Ontwerp omslag: vandijk ontwerpt, Eindhoven
Ontwerp binnenwerk: Palmslag, Groningen

© 2021 Uitgeverij Palmslag | Cornelis Dumoulin

www.palmslag.nl
info@palmslag.nl

Alle rechten voorbehouden. Niets uit dit boek mag worden veeleelvou-
digd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, internet, fotokopie,
microfilm of op welke andere (digitale) wijze dan ook, zonder vooraf-
gaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

No part of this book may be reproduced in any form by print, internet,
photoprint, microfilm or any other (digital) means without written
permission from the publisher.

ISBN 9789493059924
NUR 300

geschreven voor mijzelf

Thea

dankjewel voor het vele lezen

Josee

en

Aline

dankjewel voor de zinnen in het Vlaams

Esther Bolt

en

Maurice van Dijk

dankjewel voor de fijne samenwerking

Dit boek heb ik geschreven op basis van aantekeningen waarmee ik begonnen ben op de dag nadat mijn vrouw verdween. In eerste instantie moest het mijn gedachten afleiden van wat er met haar gebeurd kon zijn, gedachten die in een richting gingen waar aan het eind enkel totale wanhoop is.

Door het gebruik van een voicerecorder heb ik in de maanden die volgden onopgemerkt veel gesprekken vastgelegd en woordelijk in dit boek kunnen overnemen.

Deel een
Ellen verdwijnt

I

Zoals altijd wanneer tijdens het eten mijn telefoon een signaal geeft, wierp ik ook toen een blik op mijn iPhone. Enkel wanneer de afzender getoond wordt en ik veronderstel dat het dringend is, beantwoord ik het telefoontje of lees het bericht, maar niet voordat ik Ellen heb gevraagd of ze het oké vindt. Die afspraak hebben we gemaakt toen ze mij erop wees dat ik steeds vaker op mijn mobieltje keek en nauwelijks meer aandacht had voor wat zij op tafel zette.

Een onbekende afzender, zei ik, ik open het straks wel.

We praatten over de ontvoering van het staatshoofd, een dag eerder, die de oorzaak was dat met grote regelmaat televisie- en radio-uitzendingen werden onderbroken. Het was de tweede week van augustus, de eerste golf van coronabesmettingen was voorbij. Over de ontvoerders en het motief tastte iedereen in het spreekwoordelijke duister, het aantal gissingen nam snel toe. Ik vertelde Ellen dat ik mij flink ergerde omdat er weer meningen werden gevormd op grond van niet te controleren berichten in wat volkomen ten onrechte sociale media wordt genoemd.

Je denkt toch niet Maarten, dat jouw ergenis daar verandering in zal brengen! zei ze.

Nee, zei ik, helaas niet, maar ik moet het af en toe kwijt.

Na het ontbijt opende ik het bericht op mijn telefoon. Ik las enkele regels en was er meteen van overtuigd dat het om een misplaatste grap ging.

Iets bijzonders? vroeg ze.

Nee, een of andere idioot, reageerde ik en delete het bericht.

Meteen kwam er een nieuwe, precies hetzelfde als de vorige. Dit proces van deleten en ontvangen herhaalde zich. Kun je zien dat het vóór openen gewist wordt, vroeg ik me af. Ik had geen idee hoe ik aan deze irritante herhaling een eind kon maken en besloot het bericht te lezen. Met elke zin nam mijn weerstand toe. De afzender beweerde deel uit te maken van de groep mensen die de ontvoering van het staatshoofd had gepland en een dag eerder met succes had uitgevoerd. Ik merkte dat mijn afkeer het ging winnen van de nieuwsgierigheid die een journalist in ruime mate moet bezitten. Ik dwong mezelf dus om verder te lezen – de eerste stap op de weg die zou leiden naar Ellens verdwijning.

Of u achter onze actie staat of niet mag geen rol spelen in uw overweging al dan niet op ons verzoek in te gaan. Uw taak als journalist is het om verslag te doen, om feiten weer te geven, onafhankelijk van uw eigen oordeel. Eerlijk gezegd zal het voor ons moeilijk worden te bereiken wat we willen bereiken zónder uw medewerking, wij hopen dus op een ja. Wij begrijpen dat u niet zomaar ja zegt, u kent ons niet, en het is goed mogelijk dat u twijfelt aan de authenticiteit van deze tekst. Wij kunnen u echter eenvoudig overtuigen dat het niet om een misplaatste grap gaat. Op de redactie van een grote krant zal vandaag een pakketje worden bezorgd met daarin een kledingstuk van de ontvoerde. Maken de nieuwsberichten daar melding van, dan weet u dat u ons bericht serieus moet nemen. Wij zoeken daarna opnieuw contact met u om uw medewerking te vragen. Natuurlijk vertellen we u dan precies waaruit deze zal bestaan. Een nee zullen wij betreuren maar respecteren. Wij zijn van mening dat u zich aan niets schuldig maakt. Het is wellicht toch verstandig dit bericht te deleten voordat huisgenoten of anderen er kennis van nemen. Later vandaag zullen we ons bij u melden met de naam die we aan onze actie hebben gegeven: De allerhoogste tijd!

Ik moet de politie in kennis stellen, was mijn eerste gedachte. Ik ga een mogelijk gigantisch verhaal niet om zeep helpen, de tweede.

Wat is er aan de hand? vroeg Ellen.

Het is een heel apart bericht, zei ik, toen nog geheel naar waarheid.

Die krijg je toch regelmatig!

Dat klopt lieve, ik ga het deleten.

Heeft het te maken met wat er gisteren is gebeurd?

Waarom legt ze een verband tussen de ontvoering en een berichtje waarvan ze de inhoud niet kent? Heeft ze misschien hetzelfde gekregen toen ik me aan het aankleden was? Waarom heeft ze me daar niets van gezegd? Omdat zij meteen dacht dat het een misplaatste grap was en er verder geen aandacht meer aan schonk? Wie zou het behalve mijn vrouw verder gekregen hebben? Half Nederland?

Wat bedoel je precies? vroeg ik. Alsof ik dat niet wist!

Nou, die ontvoering, zei ze. Heeft het daarmee te maken?

Nee nee, met gisteren heeft het niets te maken, was mijn antwoord. Hoewel herinneringen de waarheid vaak een andere kleur geven, ben ik ervan overtuigd dat ik haar tot dat moment nooit een leugen had verteld. Zwijgend hielp ik mee de tafel af te ruimen.

Die dag stond er slechts één afspraak in mijn agenda, met Willem, de hoofdredacteur van de Volkskrant. Hij had een opdracht voor me waarvan hij dacht dat ik die graag zou aan nemen. Willem en ik hebben zo'n vijftien jaar samengewerkt bij de Volkskrant tot ik de keus maakte om freelance te gaan. Ik belde hem en stelde voor dat we elkaar in plaats van in het stadscentrum in een café aan de rand van de stad zouden treffen. Ik wilde met de auto gaan om na afloop van het gesprek naar het strand te rijden en een wandeling te maken, iets wat ik vaker doe wanneer ik wil nadenken. Ellen zou na het ontbijt naar het station gaan. Die dag maakte ze in opdracht van het Haagse gemeentebestuur een fotoreportage in de Schilderswijk, naar aanleiding van een debat in de Tweede Kamer, aangevraagd door Wilders; hij had het over de schrijnende onleefbaarheid in de grote steden. Het gemeen-

tebestuur wilde nu laten zien dat de Schilderswijk een prettige wijk is, zeer leefbaar, met natuurlijk haar eigen problemen, maar welke buurt heeft die niet! Buurtbewoners zouden worden geïnterviewd, een bekende Haagse schrijver schreef een column en Ellen legde het buurtleven op beeld vast. Ze heeft naam gemaakt door de manier waarop ze door haar camera de wereld waarneemt en deze in zwart-witbeelden vastlegt. Tijdens de opening van een tentoonstelling had ze eens opgemerkt dat ze de lichtschakeringen die de sensor in 'n duizendste van een seconde bereiken hun kleuren ontnemt om het verhaal dat verteld wordt te benadrukken.

Ik bracht haar naar de tramhalte en reed naar het café waar Willem op me wachtte. Zoals overal stonden ook hier de tafeltjes op de vereiste afstand. Uit Den Haag kwamen berichten, geruchten beter gezegd, dat er snel beslissingen zouden worden genomen om het nieuwe normaal weer wat in overeenstemming te brengen met het oude vertrouwde. Het virus, waarvan de Chinezen weten dat het door Amerikaanse militairen tijdens de Militaire Spelen naar Wuhan is gebracht, terwijl de Amerikaanse regering er zeker van is dat het uit een laboratorium in Wuhan is ontsnapt, was volgens deskundigen over de top van de eerste golf heen. Toen ik Willem begroette ging er door mij heen dat het wel eens zijn krant kon zijn waar het pakketje zou worden bezorgd, of wellicht al bezorgd was. Een gedachte die zich in de vorm van een vraag op mijn tong legde. Maar wat wilde ik met het uitspreken ervan bereiken? Hij zou willen weten hoe ik daarvan wist en zou zich niet laten afschepen met een ontwijkend antwoord.

Wat wil je drinken? vroeg Willem. Omdat ik een helder hoofd wilde houden koos ik voor een dubbele espresso. Na zijn eerste slok bier kwam hij direct to the point. Hij wilde graag dat ik gedurende een viertal weken een artikel in de zaterdagbijlage zou schrijven over het leven van asielzoekers vóór aanvang van hun tocht naar Europa, tijdens hun reis en de tijd dat ze in Nederland waren. Hij had van de directie van een opvangcentrum toestemming gekregen voor een aantal interviews en een groepje asielzoekers had zich

bereid verklaard mee te werken. Hij vermoedde dat deze hoopten zo de procedure voor een verblijfsvergunning positief te beïnvloeden.

Jij bent in staat om hier niet alleen doorheen te prikken maar er ook op juiste wijze mee om te gaan zonder dat dit aan de kwaliteit van het artikel afbreuk doet, zei Willem. En je hoeft deze keer niet undercover te gaan. Hij lachte.

Natuurlijk zou ik niet undercover gaan! Niet alleen omdat ik onvoldoende in staat ben Engels te praten met een accent dat past bij iemand afkomstig uit Afrika of Azië en omdat mijn uiterlijk vergaande aanpassingen zou moeten ondergaan, maar vooral omdat ik mij niet wilde voordoen als een asielzoekende vluchteling. Er zijn grenzen die ik niet wil oversteken!

We willen ook foto's plaatsen, vervolgde Willem. Wanneer Ellen geïnteresseerd is kan zij die maken, praat er straks maar met haar over.

Ik nam een slok van de koffie en zei dat ik graag op zijn voorstel wilde ingaan maar er de eerste weken geen tijd voor kon vrijmaken. Was het berichtje die ochtend werkelijk van de ontvoerders afkomstig en kon ik als journalist op een of andere manier verslag doen, dan wilde ik niets anders aan mijn hoofd hebben. Ik hoopte dat Willem niet naar de reden zou vragen, ik wilde hem niet voorliegen. Eén leugen die dag, tegenover mijn vrouw, was meer dan voldoende.

Je hoeft niet meteen aan de slag, die paar weken uitstel kan ik je geven, zei hij lachend, het asielzoekersprobleem zal door de politiek voorlopig niet worden opgelost.

We praatten even over de maatregelen die het kabinet getroffen had om het virus eronder te krijgen en namen afscheid.

De drukte op de wegen viel mee. Het radionieuws van twaalf uur meldde niets over een pakketje. Net na het middaguur was ik in Wijk aan Zee en vond moeiteloos een parkeerplaats. Ik liep naar het strand. Er waren drie andere wandelaars: een verliefd stel dat om de haverklap bleef staan om elkaar te zoenen en te betasten en

een man met om zijn nek een tweetal riemen. Toen hij floot stormden vanuit de duinen twee boxers naar beneden, kropen onder het prikkeldraad door, meldden zich even bij hun baasje om vervolgens achter elkaar door de branding te rennen. Ik wandelde in de andere richting dan waarin de wandelaars gingen. Langs het lange, glinsterende lint van golven kwam ik niet tot rust, mijn gedachten bleven bij het bericht. Ik begon mezelf vragen te stellen. In hoeverre verschillen de golven hier van die elders aan de kust? Zijn ze breder en hoger, naderen ze het strand onder dezelfde hoek, met een grotere of kleinere snelheid? Ik zorgde ervoor op tijd voor de volgende nieuwsuitzending bij de auto terug te zijn, zette de radio aan, en wachtte ongeduldig tot de reclameboodschappen voorbij waren.

Bij een gerenommeerd dagblad is een kledingstuk bezorgd dat ontegenzeggelijk authentiek is, zei de nieuwslezer. De naam van de krant is niet bekendgemaakt. Het kledingstuk wordt nu onderzocht, daarna zal ongetwijfeld meer informatie komen.

Ik haalde opgelucht adem. Het bericht die ochtend bij het ontbijt was daadwerkelijk afkomstig van de ontvoerders, daaraan hoefde ik niet meer te twijfelen.

Ik zette de radio uit. Waarom zou ik me laten overhalen om mee te werken? Omdat nieuwsgierigheid een van de fundamenteën is waarop journalisten hun werk doen? Omdat verslaggeving van feiten, al gaat het om een misdaad, nooit een aanleiding mag zijn de verslaggever te veroordelen? Was ik daar bang voor, om als een soort van medeontvoerder veroordeeld te worden? Ik kantelde de rugleuning. Over de duinen kon ik nog net de zee zien. De horizon was een vage lijn tussen het grijsblauwe water en de grijze lucht. Na een tiental minuten trilde mijn iPhone die op het dashboard lag.

U weet nu dat wij het zijn die verantwoordelijk zijn voor de ontvoering. Tientallen journalisten ontvangen op dit moment net als u deze tekst.

Een mededeling die mij teleurstelde, zo exclusief zou die dus niet zijn. Maar ik zou tenminste niet alleen staan wanneer ik beschul-

digd werd van coöperatie aan een misdrijf, hield ik mezelf voor.

Uw taak is het om teksten te vertalen, u krijgt ze digitaal toegestuurd. Het betreft verslagen van gesprekken die wij hebben met de ontvoerde. We hebben ervoor gekozen om dat wat er besproken wordt in zo veel mogelijk talen op het internet te zetten en niet enkel in het Engels, om de simpele reden dat velen de Engelse taal niet machtig zijn. Het gaat ons om een wezenlijke zaak, een zaak die niet langer uitstel verdraagt. Het is hoog tijd dat er excuses gemaakt worden over kwalijke gebeurtenissen in het verleden én het heden. U wilt natuurlijk weten waarom wij ook ú hebben uitgekozen.

Hoewel ik goed kan omgaan met complimenten wist ik niet wat te denken van die in het bericht. Het bekende honing smeren?

U bent uitgekozen op grond van uw jarenlange werk als alom gerespecteerd journalist, een man die zijn artikelen zorgvuldig vormgeeft, die verre blijft van oneliners en andere kreten, voor wie waarheid hoog in het vaandel staat, die zijn mening baseert op gedegen onderzoek en objectief te werk gaat.

Natuurlijk hadden ze geen ongelijk, maar enigszins overdreven was het wel. Tot slot werd het doel van de actie uiteengezet en de wijze waarop ik de teksten zou krijgen. Ik besepte plots dat ik informatie had waarover regering, politie, noch nieuwsinstanties beschikten.

U hebt een uur om te reageren. Een ja of een nee volstaat. Wij hopen uiteraard op het eerste!

Ik stelde de wekkerfunctie van mijn smartphone op vijftig minuten en sloot mijn ogen om tijdens het doorhakken van de gordiaanse knoop zo weinig mogelijk te worden afgeleid. Geen enkele overweging, hoe logisch ook, gaf mij de zekerheid die ik nodig had: dat de keuze die ik maken zou de juiste was. Met een nee zou ik als journalist mogelijk een grote kans laten liggen een belangrijke gebeurtenis te verslaan, met een ja kon ik meewerken aan een misdaad. Of aan bedrog, als de gesprekken later fake zouden blijken. Ik had geen enkele garantie dat ze ook daadwerkelijk plaatsvonden, dat ze verzonnen werden met een doel dat ik niet

kende, dat ik pas zou ontdekken als het te laat was. Het kwam wel vaker voor dat ik twijfelde om een opdracht aan te nemen omdat ik niet wist of ik op ethisch verantwoorde wijze een onderzoek zou kunnen uitvoeren en een artikel kon schrijven dat alle betrokkenen in hun waarde liet. Maar als ik met Ellen over mijn dilemma had gepraat en een strandwandeling had gemaakt om de laatste twijfels in mijn hoofd weg te laten waaien, had ik altijd een keuze kunnen maken waar ik achter stond en achter bleef staan. En dat eerste, dat praten, dat had ik die ochtend achterwege gelaten. En niet alleen dat, ik was, om het vriendelijk uit te drukken, met een grote boog om de waarheid gelopen.

Na een half uur verstuurde ik mijn antwoord en reed naar huis. Ik bereidde een pizza uit de diepvries, vervolgens maaide ik het gras – stilzitten en wachten op de tekst kon ik niet, ik moest wat omhanden hebben. Net toen het journaal begon kwam Ellen thuis. Ik drukte even een wijsvinger tegen mijn lippen. Ze kwam naast me zitten. Met stijgende verbazing luisterde ze naar het verhaal van het pakketje, ze had er blijkbaar die dag tijdens haar werk in de Schilderswijk niets over meegekregen.

Het kledingstuk was in Parijs bij Le Figaro bezorgd, door de politie onderzocht en als authentiek gekwalificeerd. Of het om een schoen, een hemd, een broek of een jas van de ontvoerde ging werd niet vermeld. Aansluitend speculeerden correspondenten in verschillende steden over het waarom van de ontvoering. In Den Haag hield Ron Fresen politici de microfoon voor, uiteraard op anderhalve meter afstand. Wilders gaf in, voor zijn doen, omzichtige bewoordingen aan dat elk mens met een gezond verstand wel weet in welke groep naar de daders gezocht moest worden. Welke groep? vroeg Fresen. Denkt u zelf even na! was de reactie van de duidelijk geïrriteerde politicus. Aan het eind van het journaal meldde de presentatrice dat Nieuwsuur die avond vervroegd was en direct na de reclame zou beginnen.

Is al bekend wat de reden van de ontvoering is? vroeg Ellen. Nee, daar is nu niets over gezegd, antwoordde ik en hoorde de onwaar-

heid in het antwoord.

Na ruim vierentwintig uur tast iedereen nog steeds in het duister over het waarom van de ontvoering, zo opende Eelco Bosch van Rosenthal de uitzending. Zijn gezichtsuitdrukking vertelde me dat hij zich als gerenommeerd onderzoeksverslaggever persoonlijk schaamde voor dat in het duister blijven tasten. Aan tafel zaten drie gasten: een woordvoerder van Buitenlandse Zaken en twee deskundigen van Instituut Clingendael, gespecialiseerd in Terrorisme en International Security. Na enkele zinnen van de woordvoerder wist ik dat hij beter thuis had kunnen blijven.

Wij allen weten dat er duidelijke grenzen zijn overschreden, zei hij. Op dit moment worden er internationaal krachten gebundeld om de zaak op te lossen en de daders voor de rechter te brengen. Gezien het belang van het onderzoek kan ik, iedereen zal dat begrijpen, geen verdere mededelingen doen.

Niet begrijpend fronste Eelco zijn wenkbrauwen maar hij kreeg geen antwoord op de vraag of er dan toch al méér bekend was. Op pittige wijze ondervroeg hij de twee deskundigen, maar hoeveel moeite ze ook deden om het beetje informatie dat er was in een nieuw jasje te steken, ze faalden. Plots, alsof de deskundige Terrorisme zich bewust werd van haar matige optreden én het ongeduld bij de presentator, zei ze er honderd procent van overtuigd te zijn dat er achter de actie een terroristische organisatie steekt.

Waar baseert u dat op? vroeg Eelco.

Omdat geen andere mogelijkheid logisch is, zei ze terwijl haar ogen onrustig in hun kassen bewogen alsof ze zocht naar een overtuigender argument.

Eelco begon aan een opsomming. ISIS? Taliban? Al Qaeda?

Alles is mogelijk, laten we geen enkele groepering uitsluiten. De waarheid zal snel aan het licht komen.

Eelco nodigde het drietal uit opnieuw naar de studio te komen wanneer er meer duidelijkheid was. Zijn toon verried dat hij dan niet enkel veronderstellingen verwachtte of bekende informatie

in een ander jasje. Omdat de volgende onderwerpen – de laatste pandemie-cijfers van het RIVM en de problematiek van de uitstoot van stikstof – mij op dat moment totaal niet interesseerden, stond ik op.

Waarom eist niemand de verantwoordelijkheid op voor de ontvoering? vroeg Ellen.

Ik wil er graag over praten, zei ik, maar vind je het goed als we dat later doen, ik zit met een deadline. Ik ga naar boven om te werken.

Een deadline?

Ja, een artikel dat ik voor een groot deel klaar heb. Ik was echter in de veronderstelling dat ik nog twee dagen de tijd had, maar morgenvroeg moet het vóór acht uur op de redactie zijn.

Ik schrok van het gemak waarop deze tweede leugen die dag mijn mond verliet. Ik stond op en drukte een kus niet op haar lippen maar op haar wang.

Halverwege de trap bleef ik staan. Waarom loog ik tegen mijn vrouw? Waar wilde ik met mijn leugens naartoe? Of wilde ik juist afstand van iets nemen? Ik had de beslissing om mee te werken die middag helemaal alleen genomen, en zelfs dát durfde ik haar niet te bekennen. Ik overwoog terug naar de televisiekamer te gaan, haar in vertrouwen te nemen, te vertellen dat ik het doel van de ontvoering kende en gevraagd was om voor een Nederlandse vertaling te zorgen. Ik hield mij stevig vast aan de trapleuning, alsof ik mijzelf verbood naar beneden te gaan. Door over mijn dilemma te zwijgen had ik na meer dan dertig jaar huwelijk voor het eerst mijn vrouw buitengesloten.

2

Ik liet de leuning los, liep naar boven en ging achter mijn bureau zitten. De straatlantaarns waren aan, maar een opkomende mist onttrok een deel van het park aan de overzijde van de straat aan het zicht. De deur van de kamer had ik gesloten, iets wat ik zelden doe omdat ik graag de geluiden hoor die Ellens aanwezigheid in huis verraden: een deur die piept, tv of radio, en vaak zingt ze. Nu wilde ik mij afsluiten, wachten op de tekst die ik zou krijgen voor het einde van de dag. Maar stel dat het bericht dat ik die middag in de auto gekregen had was verzonden vanuit een oord waar het ochtend was... Ik moest geduld hebben.

Ik knipte de bureaulamp aan. Het glas van het raam veranderde in een grote spiegel met daarin het beeld van de boekenkast achter mij. Ik draaide mijn stoel een halve slag, een beweging die ik vaker maak als ik aan het werk ben en zoek naar de juiste woorden, of twijfel of ik bepaalde informatie in een artikel zal opnemen. Met uitzondering van de deur is de wand van vloer tot plafond een kast, voor de helft gevuld met boeken in het Frans en Spaans, de talen die ik heb gestudeerd. De andere heb ik niet gelezen, kan ik ook niet lezen. Maar door mijn blik juist over dié te laten gaan vind ik, hoe vreemd dat ook mag klinken, het antwoord op de vraag die de aanleiding was mijn stoel te draaien. Ik stel me voor dat op een van de bladzijden het antwoord ligt dat ik zoek. Ik dacht terug aan de dag waarop het idee was ontstaan om boeken te verzamelen in talen die ik niet spreek.

Tijdens onze huwelijksreis bezochten we in Jerevan het Mesrop Mashtots-instituut voor oude handschriften. In een van de zalen

kreeg ik plots het gevoel dat ik er eerder geweest was. Ik vertelde Ellen wat er gebeurde en vroeg haar of ze het erg vond wanneer ik haar even alleen liet, ik wilde achterhalen wat dat vreemde gevoel had veroorzaakt. In gedachten slenterde ik rond tot ik voor een grote vitrine stond waarin handschriften niet alleen uitgesteld lagen maar wegens plaatsgebrek ook op elkaar waren gestapeld. Plots was ik niet in het museum in Jerevan maar voor de grote boekenkast in de woonkamer van mijn ouderlijk huis, waarin veel boeken op elkaar lagen. Ik was een jaar of zes. Ik had mijn ouders vaak gevraagd wat er in al die boeken stond. Ze zeiden dat het grotelijks taal was en dat ik wat jaartjes moest wachten om dat allemaal zelf te kunnen lezen en begrijpen. Maar dat geduld had ik niet. Ik schoof een stoel tegen de kast, klom erop en pakte een boek. Ik ging in de fauteuil zitten waarin moeder zat wanneer ze las en, terwijl ik langzaam de bladzijden omsloeg, begon ik te vertellen. Ik vertelde verhalen die mijn ouders mij voorlezen maar ook verhalen die ik verzon. Ik liet mijn wijsvinger langs de regels glijden zoals mijn moeder soms deed. Ze kwam wel eens op de poef bij me zitten en luisterde dan aandachtig. Later heeft ze me verteld dat het haar moeite kostte om een boek dat omgekeerd op mijn schoot lag niet om te draaien. Ik kon een lach niet onderdrukken toen ik in het museum de neiging voelde de uitgestalde handschriften te lezen zoals ik op zesjarige leeftijd de boeken van mijn ouders las. Het idee ontstond om die herinnering in een volwassen jasje te steken. Sindsdien loop ik regelmatig een boekwinkel binnen om er te zoeken naar exemplaren in talen die ik niet spreek. Ik kies puur op gevoel. Hoe ligt het boek in de hand? Hoe is het gebonden? Hoe is het vormgegeven? Naar de inhoud kan ik slechts gissen. Mijn werkkamer kan ik enkel binnenstappen door me even letterlijk te omgeven met vele honderden boeken die ik nooit zal lezen.

Enkele maanden na onze huwelijksreis was ik voor een artikel over clochards in Parijs. Ik wilde lezers van de Volkskrant een kijk geven op het leven van daklozen. Wat was de allereerste stap

geweest naar een leven met 's nachts een brug boven het hoofd? Waren er momenten geweest om terug te kunnen gaan naar het leven dat ze achter zich hadden gelaten en zo ja, waarom was die kans niet aangegrepen? En hoe had hun leven als zwerver hun opvattingen en overtuigingen veranderd? Ik was van plan mij niet ál te netjes te kleden om clochards te benaderen en over te halen mijn vragen te beantwoorden. Vragen die ik goed had voorbereid. Toen ik de ochtend na aankomst in Parijs langs de Seine liep zag ik in een van de stalletjes het boekje *Ali ve Nino* van Kurban Said liggen, geschreven in het Turks, maar ik herkende de titel. Ik bladerde erdoorheen toen de verkoper me op de arm tikte en me een woordenboek liet zien: *Turc-Français*. Ik kocht het woordenboek, in principe had ik nu de sleutel om de roman te kunnen ontcijferen. Een wat vreemde gedachte, maar een die haar tot een spannende maakte. In de kast op mijn studeerkamer staan behalve de boeken die ik niet lezen kan ook erbij horende dictionaires.

Daarna was ik op een terrasje langs de Seine gaan zitten. Ik bladerde door de roman van Kurban Said. Op een gegeven moment werd ik me ervan bewust dat ik op elke bladzijde naar de namen Ali en Nino zocht, de enige twee woorden die ik herkende. Ali, een naam die ik kende van de middelbare school. Tot en met de vierde klas had ik Duits en de leraar die ik het laatste jaar voor dat vak had was een verteller pur sang. Hij vertelde zijn verhalen altijd in het Duits en kort voor het einde van het jaar liet hij ons een boek zien: *Ganz Unten* van Günther Walraff. Het was net verschenen. De rest van de lessen las hij ons er het laatste kwartier uit voor. Als jullie het verder willen lezen, wel, koop het dan, zei hij de laatste les. En dat wilde ik! De schrijver had een eigenschap die ik bewonderde, die ik zelf graag wilde bezitten: de durf om in een rol te stappen. Op de basisschool vond ik het al lastig – understatement – om mee te spelen in een toneelstukje. Ik bood mij daarom aan voor ondersteunende klusjes: het schilderen van decors, het plaatsen ervan en het opruimen na afloop. Maar deze Walraff kroop in een andere identiteit, was als Turk vermomd en

geschminkt, sprak Duits zoals Turken Duits spreken. Als gastarbeider werkte hij vele maanden bij verschillende West-Duitse bedrijven om uitbuiting en vreemdelingenhaat in kaart te brengen en te publiceren. Ik kocht een vertaling in het Nederlands – *Ik (Ali)* – makkelijker te lezen dan in het Duits. In de eind-examenklas wilde ik het op de boekenlijst Nederlands zetten, maar kreeg eerst geen toestemming omdat het een vertaling was. Toen ik er enkele weken later opnieuw om vroeg, smeekte beter gezegd, mocht ik het onder één voorwaarde op de lijst zetten: ik moest het aantal boeken met minder dan honderdvijfentwintig bladzijden beperken tot drie. Tot verbazing van klasgenoten ging ik met die voorwaarde akkoord. En daar, op dat terrasje langs de Seine, nam ik het moedige besluit om na al die toneelstukjes op de lagere school waarin ik niet als acteur te zien was geweest nu wél in een rol te stappen. Natuurlijk, ik hoefde me niet te schminken, ik hoefde er niet echt anders uit te zien, dat maakte het besluit wat makkelijker te nemen. Een driedagenbaard en daarnaast mijn kapsel met keurige scheiding veranderen in wanorde, dat zou voldoende moeten zijn. Toch tilde ik mijn durf naar een hoger level! In een kringloopwinkel kocht ik kleding. Het jasje een maat te groot, de broek een maatje te klein en een vaal hemd waarvan ik een van de knopen afscheurde. Het kostte me geen enkele moeite om contact te maken met clochards. Omdat ik niet in staat was aan mijn Frans voldoende slang mee te geven om voor een op straat zwervende Fransman door te gaan, vertelde ik dat ik in Nederland door te veel alcohol werk, gezin, huis en haard verloren had en na veel omzwervingen in Parijs terecht was gekomen. Ik stelde geen vragen, maar praatte en luisterde en kreeg zo voldoende informatie. 's Nachts sliep ik onder een brug, in een portiek of park, en nooit alleen. Natuurlijk, ik hield de daklozen voor de gek maar berokkende daar niemand enig leed mee, hield ik mijzelf voor. Dat voelde als een leugen, een kleine weliswaar, net over de grens die scheidt wat toelaatbaar is en wat niet. Voor het maken van aantekeningen overnachtte ik om de twee dagen

in een hotel. Mijn koffer stond in een kluisje in Gare du Nord. Voordat ik incheckte trok ik op een toilet mijn eigen kleren aan om te voorkomen dat de receptionist mij vanwege mijn werk-outfit een kamer zou weigeren. De dag daarna ging ik naar een andere wijk van Parijs.

Ergens tijdens deze herinneringen begon mijn smartphone ‘When I’m Sixty Four’ te spelen. Ik draaide mijn stoel en opende het binnengekomen bericht.